

Socialdepartementet

Socialstyrelsen

106 30 Stockholm

Uppdrag till Socialstyrelsen om basala hygienkrav och rutiner inom vård och omsorg för äldre

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att sprida information till verksamheter inom äldreomsorgen om vikten av basala hygienkrav och rutiner samt följa upp efterlevnaden av myndighetens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:44) om smittförebyggande åtgärder i vissa verksamheter enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade och Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2015:10) om basal hygien i vård och omsorg med fokus på äldreomsorgen. I uppföljningen ingår också att kartlägga i vilken utsträckning hygienrutiner ingår i verksamhetens kvalitetsledningssystem. Vidare ingår att genomföra en analys av chefernas och personalens förutsättningar att följa bestämmelserna samt att redogöra för och informera om vilka åtgärder som behöver vidtas för att säkerställa en kontinuerlig följsamhet av hygienkrav och rutiner inom vård och omsorg för äldre. Den del av uppdraget som handlar om kommunikation handlar dels om att stärka Socialstyrelsens pågående informationsinsatser, dels om att genomföra en informationsinsats baserad på analysen av uppföljningen. Dessa insatser ska även beskrivas i redovisningen.

Socialstyrelsen ska föra dialog med Sveriges Kommuner och Regioner, Folkhälsomyndigheten, Strama, Inspektionen för vård och omsorg, kommuner, Vårdföretagarna, enskilda utförare samt andra relevanta aktörer.

Socialstyrelsen ska senast den 30 november 2025 lämna en redovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Redovisningen av uppdraget ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2024 använda 1 400 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2024 uppförda anslaget 4:5 Stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet, anslagsposten 11 Utvecklingsmedel – Socialstyrelsen.

Ärendet

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (3 kap.1 § SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete ska vårdgivaren eller den som bedriver socialtjänst eller verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, ansvara för att det finns ett ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete (3 kap. 1 §). Det innebär att vårdgivare och de som bedriver socialtjänst eller verksamhet enligt LSS ansvarar för att man har de utarbetade och fastställda rutiner som behövs för att säkerställa en verksamhet med god kvalitet. Med kvalitet avses att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller enligt lagar och andra föreskrifter för verksamheten samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.

Den 1 november 2022 trädde Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:44) om smittförebyggande åtgärder i vissa verksamheter enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, i kraft. Reglerna syftar till att stärka verksamheternas förutsättningar att förebygga och förhindra smitta och smittspridning och därigenom bidra till insatser av god kvalitet. Sedan tidigare finns föreskrifter (SOSFS 2015:10) om basal hygien i vård och omsorg, vilka gäller för verksamheter inom vård, omsorg och tandvård. Föreskrifterna gäller vid fysisk kontakt med patienter eller personer som får insatser i form av hemtjänst eller särskilda boendeformer. Basal hygien innebär att ha god handhygien och att använda arbetskläder, skyddshandskar och skyddskläder för att förhindra smittspridning och vårdrelaterade infektioner. Varje verksamhet behöver dock analysera vilka rutiner som behövs i just deras verksamhet för att uppfylla kraven på basal hygien enligt föreskrifterna. Alla nödvändiga hygienrutiner ska ingå i verksamhetens

ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete och därmed utgöra ett stöd för att upprätthålla långsiktighet i och utveckling av hygienrutiner.

Utbrottet 2020 av sjukdomen covid-19 synliggjorde behovet av att stärka kunskapen om och efterlevnaden av basala hygienkrav och rutiner i socialtjänstens verksamheter. Arbetet är även angeläget för att förhindra infektioner och begränsa antibiotikaresistens. Socialstyrelsen fick vid tidpunkten i uppdrag av regeringen att sprida information om hur riskgrupper kunde skyddas inom socialtjänsten och den kommunala hälso- och sjukvården (S2020/01467). Inom ramen för uppdraget utarbetade myndigheten bl.a. webbutbildningar till såväl chefer som personal om reglerna för basala hygienkrav och rutiner och smittförebyggande åtgärder. I Lägesrapporten för vård och omsorg för äldre (2024) anges att fram till november 2023 hade drygt 117 000 personer genomfört den, varav 31 760 personer under det året. Socialstyrelsen konstaterar i nämnda rapport att trots ökad medvetenhet om vikten av vårdhygien och större krav på att personal ska genomgå utbildning har personalens följsamhet till bestämmelserna om basala hygienkrav och rutiner och klädregler minskat i kommunerna, oavsett boendeform. Enligt Sveriges Kommuner och Regioners nationella punktprevalensmätning var andelen personal som följde bestämmelserna korrekt 59 procent våren 2023 jämfört med 65 procent våren 2022. Myndigheten konstaterar dock att det inte går att dra alltför stora slutsatser av uppgifterna, då bl.a. antalet observationer varierade stort mellan enhetstyperna. Även mätningar av vårdrelaterade infektioner och antibiotikaanvändning i särskilt boende, de s.k. halt-mätningarna, visar på utmaningar. Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner påtalar alla vikten av ett systematiskt hygienarbete genom bl.a. regelbundna utbildningsinsatser och uppföljningar samt stöd till verksamhetsledning i det dagliga arbetet.

Den nedåtgående utvecklingen gällande följsamheten av de basala hygienkraven och rutinerna bland personal inom vård och omsorg för äldre är anmärkningsvärd mot bakgrund bl.a. av lärdomar från coronapandemin om betydelsen av välfungerande hygienrutiner för att minska smittspridning och att nya bestämmelser om att förebygga och förhindra smitta och smittspridning varit gällande sedan hösten 2022. Även om det inte pågår en pandemi är smittförebyggande åtgärder, däribland välfungerande hygienrutiner, grundläggande för en säker vård och omsorg om äldre.

Regeringen bedömer att det därför är angeläget att återigen uppmärksamma verksamheterna på vikten av basala hygienkrav och rutiner, dels genom informationsinsatser, dels genom att följa upp orsakerna till den nedåtgående utvecklingen av följsamheten av hygienkraven och rutinerna. Syftet är att stödja huvudmännen i att tillhandahålla en trygg och säker vård och omsorg om äldre.

Regeringen beräknar att 3 800 000 kronor kommer att avsättas för uppdraget för 2025, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

På regeringens vägnar

Anna Tenje

Johanna Hedström